

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Derleme Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (2):77-106

Geliş Tarihi:04.04.2019

Kabul Tarihi:12.12.2019

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.549503>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

AMASYA’NIN EKOTURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR DERLEME*

D. Duygu KILIÇ*

Dursun GÜLER *

Aydın BABACAN*

Murat KILIÇ*

Öz

Bu çalışma, Amasya ilinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve doğal alanlarında gerçekleştirilebilecek ekoturizm etkinliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Turizm sektörü özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik anlamda çok gelişen ve önem kazanan bir sektör olmuştur. Ancak belli bir planlama çerçevesinde yapılmayan ve doğayı göz önünde bulundurmayan uygulamalar geri dönüşümsüz tahribata neden olmuştur. Ekoturizm, doğal ve kültürel kaynaklara değer verme bağlamında, sürdürülebilir turizmin en önemli alt bileşenidir. Şehir yaşamı ile iç içe olan ve doğadan uzak kalan insanlar alternatif bir turizm olan ekoturizm ile doğayı yakından tanıma fırsatına sahip olmaktadır. Orta Karadeniz Bölgesi'nde, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan ve Osmanlı

* Bu çalışmanın bir kısım verileri Ekim 2011'de Çanakkale'de düzenlenen X. Ekoloji ve Çevre Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

* Prof. Dr., Amasya Ün., Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, duygu.kilic@amasya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6425-6062>.

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Ün. Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, dursun.guler@amasya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3687-292X>.

* Merhum, Amasya Doğa Sporları Araştırma Kulübü Derneği.

* Amasya Milli Eğitim İl Müdürlüğü, mdhyazilim@gmail.com.

döneminde şehzadelerin eğitim gördüğü bir şehir olan Amasya, tarihi değerinin yanında kültürel ve doğal değerleri ile alternatif turizme imkan sağlamaktadır. Bu özellikleri ile ekoturizmin yapılabileceği şehirlerden birisidir. Bu çalışma, Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) metodolojisi, Amasya Doğa Sporları Araştırma Kulübü Derneği faaliyet raporları, Amasya İli 2016-2019 Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı, yerel araştırmalar ve literatür çalışmalarından elde edilen bilgi ve verilerden derlenerek gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, Amasya ilinin ekoturizm faaliyetleri yönünden zengin bir potansiyele sahip olduğu görülmüştür. Amasya; avcılık, sportif olta balıkçılığı, dağ bisikleti, botanik turizmi, doğa sporları, doğa yürüyüşleri, kuş gözlemciliği, orientiring, yamaç paraşütü, yayla turizmi, çiftlik ve tarım turizmi, kamp-karavan turizmi, foto safari ve festival turizmi gibi etkinlikler için zengin bir ekoturizm potansiyeline sahiptir. Ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi, uzun vadede, Amasya turizminin gelişmesini, şehrin ekonomisinin güçlenmesini ve istihdam imkânlarının oluşmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Turizm, Ekoturizm potansiyeli.

A Compilation to Determination of Status Ecotourism Potential of Amasya

Abstract

The aims of this study are a compilation of the determination of the status ecotourism potential of Amasya city, and to introduce ecotourism activities which can be done in its natural areas. The tourism sector has become well developed and important sector after the second half of the 20th century. However, implementations that hadn't been done according to a plan and without considering the nature, caused damages which can not be retrieved. Ecotourism is the most important sub-component of sustainable tourism on giving importance to natural and cultural sources. People, who live in city life and away from the nature, can have the opportunity to know about nature with ecotourism which is an alternative tourism. Amasya is one of the oldest settlements of Anatolia, and it is in the Central Black Sea section. Amasya was a city in which Ottoman shehzades (princes) had their education. Besides, its historic value, Amasya is a province which is suitable for alternative tourism with its cultural, natural values. Amasya is one of the cities where ecotourism can

be developed. This study was carried out by compiling rather than the information and data obtained from Greenriver Basin Development Association Geographic Information Systems (GIS) methodology, Amasya Extreme Sports Research Association annual activity reports, Amasya Province 2016-2019 Nature Tourism Action Implementation Plan, local research and literature. As a result, it is seen that Amasya province has rich potential for ecotourism activities. Amasya has possession of a rich eco-tourism potential such as hunting, sports fishing, mountain bike, botanical tourism, extreme sports, hiking-trekking, bird watching, orienteering, paragliding, mountain tourism, farm tourism, camp-caravan tourism, festival tourism and photo safari activities. The determination of the ecotourism potential will provide opportunities, in the long term, for the development of tourism strengthen the economy and the employment in Amasya,

Keywords: Amasya, Tourism, Ecotourism potential.

Giriş

İnsanlar; şehirlerin kalabalık ve sıkıcı yaşamıyla yapay ve kalabalık ortamlarından, yorgunluk, stres ve monotonluktan kurtulmak için doğa ve doğal çevrenin farkına varmaya başlamışlardır. Bunların sonucu olarak hızla gelişen ulaşım ağı insanların yeni yerler keşfetme ve macera yaşama tutkusu turizmde yeni bir alternatif sektör olan ekoturizmi ortaya çıkartmıştır. Bununla birlikte doğayı koruma ve doğa temelli turizm yaklaşımı ile deniz, kum ve güneş turizminin yanında ekoturizm de revaçta olmaya başlamıştır (Aslan, 2005: 30-42).

Günümüze kadar geçen süreç içinde, pek çok ekoturizm tanımı yapılmış; en son olarak 2002 yılının mayıs ayında, Kanada'nın Quebec kentinde, 133 ülkeden gelen 1100 delegenin katılımıyla yapılan Dünya Ekoturizm Zirvesinde, tüm ülkelerin benimsediği ortak bir tanım saptanmıştır. Buna göre; "ekoturizm, doğal bölgelere yapılan, doğal ortamı ve kaynakları koruyan, yöre insanın ekonomik refahını artırıcı güvenilir bir turizm türü" olarak tarif edilmektedir (Bayhan, 2018; Özgüç, 2011).

Dünya Turizm Örgütü'nün; 2002 yılını ekoturizm yılı ilan etmesinden hareketle, ekoturizmin temel özelliklerinin doğa temelli olmasını, bioçeşitliliğin ko-

runmasına katkıda bulunmasını, yerel toplumların refahını desteklemesini, olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin minimuma indirgenmesi için aktivitelerini hem turistler, hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlemesini, yenilenemez kaynakların minimum kullanımının gerçekleştirilmesini, yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkânlarının artırılmasını ve geliştirilmesini önermektedir (Aslan, 2005: 30-42; Çubuk, 1995).

Ülkemizde doğal veya kültürel ortamda yapılacak ekoturizm etkinliklerini, kavramsal ve temel özellikleri de dikkate alınarak,

- Yaban hayatı gözlem ve inceleme,
- Bitki gözlem ve inceleme,
- Mağara, kanyon, peribacaları, şelale gibi jeomorfolojik oluşumları gözlem ve inceleme,
- Tarihi, arkeolojik, dinsel ve geleneksel kültürel obje ve alanları gözlem ve inceleme,
- Ekoturizm tabanlı doğa sporları şeklinde gruplandırmak mümkündür (Gül ve Özaltın, 2008: 18-21).

Günümüzde görülen düzensiz kentleşme hareketleri fiziksel, sosyal, biyolojik ve hijyenik yönden sorunları da beraberinde getirmektedir. Kentlerde ve kentlerin çevresinde bulunan verimli alanlar yerlerini sanayi ve konut alanlarına bırakmaktadır. Bu düzensiz yapılaşma sonucunda, doğal çevre tahrip edilmekte ve ekolojik denge gün geçtikçe bozulmakta, bu da doğal çevre üzerinde yaşayan canlıları olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla doğal yapının tahrip edildiği kentlerdeki insanlar, açık-yeşil alanlardan uzaklaşmakta; fiziksel, zihinsel ve psikolojik açıdan zarar görmektedir. Oysa kentlerdeki açık ve yeşil alanların varlığı, şehirlerdeki kaliteli bir çevre ortamı oluşturmanın yanında, işlevsel olarak, ekolojik açıdan sürdürülebilir önemli yeşil ve doğal alanlar oluşturmaktadır. (Kurdoğlu ve diğerleri, 2014; Kurdoğlu ve diğerleri, 2016: 21-30; Kurdoğlu ve Kurt Konakoğlu, 2017: 1-7; Kurt, 2013). Özellikle kent ve çevresinde görülen çevresel problemler, insan-çevre ilişkisinin sağlıklı biçimde sürdürülmesini sağlayacak rekreatif, sportif alan-

lara ve ekoturizm alanlarına olan gereksinimi arttırmaktadır (Yılmaz, 2006: 67-82; Akten ve Akten, 2011; Akyüz ve diğerleri, 2014: 881-890).

Ekoturizm, doğaya dayalı düzenlenen bir turizm çeşidi olarak sürdürülebilir kırsal kalkınmanın da aracı görülmektedir. Genel olarak küçük gruplar şeklinde yapılan ve yereldeki küçük ve orta ölçekli işletmelerle yürütülen ekoturizm, küçük aile işletmelerinin artmasını sağlayarak, geleneksel mimari ve yerel kaynakların kullanımını arttırıp, ekosistemlerin korunması ve ekosistemlerin bulunduğu bölgeler ve çevresinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik gelişimi açısından kaynak oluşturabilecek bir kalkınma aracıdır. Kısaca dağlık, ormanlık ve kırsal yerleşmelerde ve köylerde yaşayan yoksul halk dikkate alındığında ekoturizm, ülkedeki yerleşim yerleri arasındaki sosyo-ekonomik dengesizliği asgariye indirgeyebilecek bir rol üstlenmektedir (Berik, 2018; Dülger, 2013). Ekoturizmde, faaliyetin gerçekleştiği yer doğal çevredir. Ekoturizm doğa temelli bir turizm biçimi, aydınlatıcı bir doğada seyahat deneyimidir. Ancak doğada gerçekleştirilen hafta sonları piknik ya da tesadüfen doğada yürüyüş yapmak gibi her faaliyet ekoturizm etkinliği olarak kabul edilmemektedir. Ekoturizm doğayı anlama ve doğadan zevk almanın yanı sıra, doğayı koruyacak eylemlerde bulunmayı da gerektirmektedir (Türker, 2013: 1093-1128; Wight, 1993: 3-9).

Uluslararası düzeyde ele alındığında, ekosistemlerin korunmasında ekoturizmin önemli bir araç olarak nasıl kullanılabilirliği konusunda fikir üretmenin önemi vurgulanmaktadır. Ekoturizm, doğa temelli turizm endüstrisi içerisinde yer almakta; planlı, interaktif, yönetim programı olan ve katma değer oluşturan bir etkinlik türü olduğundan sürdürülebilir turizmin bir biçimi olduğu düşünülmektedir. Sürdürülebilir ekoturizm gelişiminin sağlanması bazı sihirli kelimelerin önemi de göz önüne sermektedir. Sürdürülebilir gelişim konsepti açısından planlama, interaktivite, yönetim, program ve katma değer bileşenleri oldukça önemli kabul edilmektedir. Ekoturizm, özellikle kaynağında bulunan yerel kuruluşların, yerel halkın, hizmet ve ürün sunanların bir araya gelerek oluşturacakları bir yönetim, plan, organizasyon ve program konusudur. Zaten çevrenin ve kültürün en du-

yarlı hissedildiği yerlerde filizlenen ekoturizm kaynaklarının tesadüfen sürdürülebilir olması da mümkün değildir. Avusturya'nın Salzburg kentinde gerçekleştirilen Dağlık Bölgelerde Ekoturizm Konferansı'nın sonuç bildirgesinde, genel olarak ekoturizme yanlış perspektif ile bakıldığına dikkat çekilmiştir. Bu konferansta ulaşılan bir başka sonuç da ekoturizmin sürdürülebilir turizm ile eş anlamlı kullanılmayacağı, tüm turizm türlerinin sürdürülebilirliğinden söz edilebileceği ve ekoturizmin turizm türlerinden birisi olarak kabul edilmesi gerektiğidir (Berik, 2018; Yücel, 2002).

Bu çalışmada, Dünya'da ve Türkiye'de giderek artan sürdürülebilir ekoturizmin geliştirilmesine ilişkin önemiyetinden dolayı Amasya ilinin sürdürülebilir ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve doğal alanlarında gerçekleştirilebilecek ekoturizm etkinliklerinin tanıtılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Bu derleme çalışması ile Amasya ilinin olası sürdürülebilir ekoturizm potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaç için ekoturizm kavramı, kapsamı ve uygulanmasındaki temel hedefler doğrultusunda Amasya ilinin doğal ve kültürel mirası incelenmiş, ekoturizm amaçlı bir envanter çalışması yapılmıştır. Bu çalışma, Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) metodolojisi, Amasya Doğa Sporları Araştırma Kulübü Derneği saha inceleme ve faaliyet raporları, Amasya İli 2016-2019 Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı, yerel araştırmalar ve literatür çalışmalarından elde edilen bilgi ve verilerden derlenerek gerçekleştirilmiştir. Daha sonra ise toplanan veriler ve yapılan analizler ile Amasya ili için ekoturizm faaliyetleri önerilmiştir.

Bulgular

Materyal ve yöntem kısmında ifade edilen, Amasya Doğa Sporları Araştırma Kulübü Derneği saha inceleme ve faaliyet raporları, Amasya İli 2016-2019 Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı, yerel araştırmalar ve literatür

çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler ile elde edilen tüm bulgular aşağıda ayrı ayrı açıklanmıştır:

1. Amasya ilinin genel özellikleri

Amasya ili $34^{\circ} 57' 06''$ - $36^{\circ} 31' 53''$ doğu boylamları, $41^{\circ} 04' 54''$ - $40^{\circ} 16' 16''$ kuzey enlemleri arasında yer alır ve yüzölçümü 5520 km^2 'dir. İlin, genel olarak, deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1.150 m iken il merkezinin yüksekliği yalnızca 411,69 m'dir. Toplam sınır uzunluğu 492 km olup Samsun'la 169 km, Tokat'la 165 km, Yozgat'la 6 km, Çorum'la 152 km sınır uzunluğu (Şekil 1) bulunmaktadır (Çağlak ve diğerleri, 2017: 266-284; URL 6; URL 7).

Şekil 1. Amasya İli Haritası (URL 10)

Amasya'da karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş iklim hüküm sürer. Amasya'da iklim yazları kara iklimi kadar kurak, karadeniz iklimi kadar yağışlı değildir. Karadeniz ve karasal iklimin geçiş bölgesinde olması nedeniyle Amasya'nın bitki örtüsü her iki iklimin tipine ilişkin bitkileri barındırmaktadır. Ayrıca geçiş iklimi olması endemik bitki açısından da ili zengin kılmaktadır. İl yüzölçümünün % 32'si ormanla kaplı olup, ilin kuzeyindeki dağların kuzey yamaçları ormanla kaplıdır. Amasya ili merkez ilçedeki ormanlar büyük ölçüde Akdağ bölgesinde yayılış göstermektedir. Amasya ormanlarında hakim türler olarak meşe (karışık), sarıçam, karaçam, kayın ve aşağı seviyelerde

(400 m) az miktarda kızılçam ağaçları yer alır. Ayrıca, yabani ahlat ve erik gibi ağaç türleri, sürüngen ardıç gibi çalı formları da yayılış gösterir. Akarsu boylarında söğüt, ayrıca aşağı seviyelerde bozkırlar yer alır (Tuncel ve Doğaner, 2019: 47-68; URL 6).

Amasya meteoroloji istasyonu verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 13.9 °C'dir. Aylık ortalama sıcaklık mayıs ayında 18 °C'yi aşar ve eylül ayında bu değer üstünde kalır. Yaz aylarındaki ortalama aylık sıcaklık 20 °C'yi aşar. Sıcaklığın zaman zaman yüksek değerlere çıktığı görülür. Gündüz ile gece arasındaki farkları 14-16 °C arasındadır. Bağıl nemin yüksek olmaması yaz sıcaklıklarına dayanma gücü verir. Yaz mevsiminde bu değer % 55-60 arasındadır (Çağlak ve diğerleri, 2017: 266-284; Tuncel ve Doğaner, 2019: 47-68; URL 6).

Ekoturizm açısından bakıldığında, Karadeniz Bölgesinde yer alan Amasya'nın iklim yapısı dikkate alınmalıdır. Amasya'da karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş iklim hüküm sürmektedir. Yazları kara iklimi kadar kurak, karadeniz iklimi kadar yağışlı değildir. Kışları ise karadeniz iklimi kadar ılıman, karasal iklimi kadar sert değildir. Bağıl nem oranı yaz aylarında azalır. Yazları sıcak ve kurak, kışları yağışlıdır. İlkbahar en çok yağış alan mevsimdir. Yıllık ortalama düşen yağış miktarı 500 mm'nin altındadır. En fazla yağış düşen mevsim kış mevsimidir. Amasya'ya düşen yağış miktarı ilkbaharda azalarak devam eder, Temmuz ayında daha fazla azalır. En az yağış ağustos ayında düşer. Eylül ayından itibaren yağışlar artarak devam eder. Yaz mevsiminde yağışlı gün sayısı 2-7 gün arasındadır (Tuncel ve Doğaner, 2019: 47-68; URL 6). Karın yerde kalma süresi çok kısa olduğundan, kar yağışları bakımından Akdağ uygun koşullara sahip değildir. Sadece Merzifon'da Tavşan Dağı radar mevki kış sporları alanı olarak düzenlenebilir.

Amasya ilinin % 38'ni tarım alanları, % 36,5'ni ormanlar, %12,5'i yaylalar, % 3,5'ni meralar, % 2'sini yerleşim alanları % 1,5'ni kayalıklar ve % 6'sını göl, gölet, baraj, akarsu, dere yatakları vb. alanlar oluşturmaktadır. Toplam olarak 5960 km² yüz ölçüme sahip olup, nüfusu 321.977'dir (Tuncel ve Doğaner, 2019: 47-68; URL 1).

Amasya'nın doğal kaynak değerleri incelendiğinde: Dağlar; Buzluk, Karadağ, Çakırdağı, Egerlidağ, İnegöl, Tavşan, Sarıtaş, Sakarat, Akdağ, Karaömer ve Canik dağlarının bir kısmından oluşmaktadır. Ormanlar; Tavşandağı, Destek, Boğalı, Akdağ, Boraboy, Gökdere ve Çatalçam ormanlarıdır. Yaylalar; Kabaoğuz, Tavşan Dağı, Akdağ, Sarıçiçek, Boğalı, Baldıran, Tekke, Belevi, Ballıdere, Çakırsu, Çatalçam, Destek ve İnegöl yaylalarıdır. Ovalar; Amasya ili genel olarak dağlık bir yapıdadır. Amasya (Geldingen), Suluova, Merzifon ve Gümüş ovaları il tarımı için en önemli yerlerdir. Irmaklar; Amasya ilinin en önemli akarsuyu Yeşilirmak'tır. Amasya ili sınırları büyük oranda Yeşilirmak Havzası'nda yer almakta olup, Gümüşhacıköy ilçesinin bir kısmı Kızılırmak Havzasında yer almaktadır. Yeşilirmak ilin ana akarsuyudur. Diğer akarsular ise Yeşilirmak'ın birinci ve ikinci dereceden yan kollarını oluşturmaktadır. Vadiler; Gökdere, Akınoğlu, Ballıdere, Amasya, Kocaçayı, Şahinkaya, Yıkılğan, Destek, Hamamözü, Sarayözü, Doğantepe, Salhan, Karsan, Kumluca ve Şahinkaya vadileridir. Doğal göller; il sınırları içerisindeki tek doğal göl Boraboy Gölü'dür. Gölet ve barajlar; Yedikır Barajı (Yedi Kuğular Kuş Cenneti), Hasan Uğurlu Barajı, Esençay Göleti'nden oluşmaktadır (Kılıç ve Babacan, 2011; Tuncel ve Doğaner, 2019: 47-68).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Turizm Stratejisi 2023 planında Marka Kültür Kentleri arasında yer alan Amasya İli, DPT tarafından hazırlatılan Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Bölgesel Gelişme Ana Planı ve İl Stratejik Planlarında, turizm sektörü kapsamında, kalkınmada öncelikli alanlar arasındadır.

2. Amasya'da Gerçekleştirilebilecek Doğa Merkezli Turizm Çeşitleri

Amasya, coğrafi ve ekolojik yapısı itibarıyla aşağıda açıklanan bazı ekoturizm etkinlikleri açısından oldukça zengin bir potansiyele sahip görünmektedir:

2.1. Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporu ve turizmdir. Açık sahalarda, sazlık alanlar, ormanlar ve göl kenarları gibi kuşların çoğunlukla buldukları yerlerde, bireylerin kuşların davranışlarını, hareketlerini anlamaya ve izlemeye yönelik bir faaliyet türüdür (Kızılaslan ve Ünal,

2014: 45-61). Türkiye'deki kuş varlığı, 70 familya ve 184 adet önemli kuş alanında yaklaşık olarak 450'den fazla kuş türünün bulunması (Bilgin, 2000: 92-99; Çakıcı ve Harman, 2006: 161-168) ve ülkemizin özel konumu itibari ile zengin sulak alanlara sahip olması ve kuşların göç yolları üzerinde yer alması dünyada öne çıkan alternatif doğa turizm dallarından kuş gözlem turizminin gelişmesine imkân sağlamaktadır. Türkiye'de kuş türü sayısının fazla olması kuş gözlem turizmi açısından oldukça önemlidir (Bayhan, 2018).

Resim 1. *Yedikır Yedikuğular Kuş Cenneti (URL 4)*

Suluova ilçesine 10 km mesafede olan Yedikuğular Kuş Cenneti, DSİ tarafından yapılan Yedikır Barajı etrafında 817 hektar alanı kapsamaktadır. 1989 yılında "Yaban Hayatı Koruma Sahası Alanı" ilan edilmiştir. Ayrıca Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından yayınlanan *Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları* kitabında 57. sırada önemli kuş alanı olarak ilan edilmiştir (Resim 1, 2). Yedikır baraj çevresi, ören yeri olarak tanzim edilmiş, baraj sahası amatör balıkçılığa açılmıştır.

Resim 3. *Kumluca Vadisi (URL 4)*

Resim 4. *Gökdere Vadisi (URL 4)*

Vermiş köyü, Yassıçal kasabası, Abacı ve Direkli köyelerine uzanan hat insanlardan uzak, ilaçlama ve tarımın az olması bu bölgeyi kuşlar için cazip hale getirmektedir. Yine tarımın az ve insanlardan uzak ormanlık bölgeler olması sebebiyle Gökdere, Ballıdere ve Kumluca vadileri de kuş gözlemleri (Resim 3, 4) için uygundur (URL 7).

2.2. Botanik Turizmi

Botanik turizmi, belli bir bölgede yetişen bitkilerin, özellikle de endemik türlerin görülmesi, incelenmesi ve özel amaçlarla oluşturulan botanik bahçelerinin ziyaret edilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir (Şen, 2010). Botanik turizmi, genel olarak özel ilgi ve bilgi gerektiren bir turizm şeklidir. Özellikle rehberler ile yapılacak geziler özel türlerin korunması açısından önemlidir. Son yıllarda özellikle bazı türlerin tohumlarının ve soğanlarının kaçırılması bu turizmin gelişmesini engellese de her geçen gün artan ilgi ile yükselen bir turizm türüdür. Bu etkinlik türünde, ulaşım ve konaklama imkânları da yeterli olması yanında botanik konusunda bilgili, bitki türlerinin Latince isimlerini ve özelliklerini bilen, aynı zamanda yabancı dili olan tur rehberleri eşliğinde yapılması oldukça önemlidir (Kavak, 2015; TÜRSAB, 2002).

Türkiye botanik turizmi açısından bulunmaz eşsiz bir cennettir. Avrupa kıta florasının 12000'e yakın türe sahip olduğu ve kıtanın ülkemizin yaklaşık 15 katı büyüklükte olduğu düşünülürse, yurdumuzun floristik zenginliği daha da belirginleşir. Türkiye florası, sahip olduğu tür zenginliğinin yanında, *Galanthus Plicatus Subsp. Byzantinus* (İstanbul Kardeleni), *Achillea Gypsicola*, *Centaurea Tchihatcheffii* (Yanardöner), *Rhaponticoides Mykalea* (AydınTülüşahı) vb. gibi çok sayıda endemik tür de içermektedir. Avrupa ülkelerindeki endemik taksonların toplamı 2750 kadar iken, ülkemizde bu sayı 3778'dir (Ekim ve ark. 2000). Türkiye'de 63 familyaya ait 2651 endemik takson bulunmaktadır. Bazı türlerin alttür veya varyeteleri endemiktir. Bu sebepten bu sayı alttür ve varyete düzeyinde 3090'a ulaşır. Endemizm oranı ise % 33,5'dir (Kaya ve Aksakal, 2005: 85-99; Seçmen, 1996). Türkiye'nin endemik tür bakımından zengin olmasının nedenleri; iklimsel, topoğrafik, jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilikleri ile Anadolu diyagonalı sınır ka-

bul edilirse, doğusu ve batısı arasında ekolojik farklılıklar bulunması ve bu durumun floristik farklılıklara da yansımalarıdır.

Resim 5. *Amasya Lalesi* (URL 4) Resim 6. *Amasya bitki örtüsü* (URL 5)

Bitki türleri bakımından zengin illerden biri olan Amasya'da 79 familya ve bu familyaya ait 367 cins ve 801 tür bulunmaktadır. Amasya sınırları içinde 29 familya ve bu familyaya ait 90 cins 175 tür (Resim 5, 6) endemiktir (URL 2).

Amasya ilinde flora üzerinde çalışmalar yapmış, bu çalışmalar sonucunda Sakarat Dağı % 8.1, Akdağ % 7, Kuşpınartepesi % 6.89, Amasya-Yozgat-Çorum Arası % 7.09, Vermiş-Yuvacık köyleri-Amasya Kalesi Arası % 11, Eğerli Dağı % 12.30, Tavşan Dağı % 10.94, Aşağı Tersakan Vadisi % 10.94, Çakır Dağı % 9.23, Direkli-Yassıçal-Abacı arası % 11.6 ve İnegöl Dağı'nda % 11.65 oranında endemik tür tespit edilmiştir (Cansaran ve diğerleri, 2010: 103-120). Endemik tür oranı oldukça yüksek olan bu dağlarda botanik turizmi yapılabilir. Bu türler arasında *Tulipa sprengeri* (Amasya lalesi) *İris histrioides* (nevruz), *Wiedemannia orientalis* (emzik otu), *Lycium anatolicum* (ak tiken) vb. verilebilir.

2.3. Avcılık ve Olta Balıkçılığı

Av turizmi, belirli bir büyüklük ve olgunluğa erişmiş olan av hayvanlarının, belirli düzeylerde eğitim almış kişilerce, doğaya zarar verilmeden avlanması olarak tanımlanır. Yalnızca belirlenmiş izinli alanlar içinde avlanmak suretiyle, belirli kurallar çerçevesinde, yaban hayatı ve av kaynaklarının yerli ya da yabancı avcılarının istifadesine sunulmasını sağlayarak, bu kaynakların rekreasyon ve turistik olarak değerlendirilip ülke turizmine ve ekonomisine katkı sağlaması hedeflenmektedir (Berik, 2018; Duran, 2012: 45-52; Nur ve Balpınar, 2013; Özdönmez ve di-

ğerleri, 1996). Diğer bir ifadeyle, av turizmi insanların çeşitli gereksinimlerine cevap veren bir turizm çeşididir. Avlak işletmeleri, acentalar vb. tarafından av meraklıları için düzenlenen av programları, av turizmi kapsamında yer almaktadır. Av turizmi içinde önemli bir yere sahip olan avcılık, doğaya dönüş özlemi içinde bulunan günümüz insanını monotonluktan uzaklaştırarak değişik gereksinimleri gidermektedir (Şafak, 2003: 133-148).

Türkiye’de av turizmi faaliyetleri; Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne (DKMPG) yürütülmektedir. Av turizmi, av ve yaban hayatı kaynaklarının denetim altında yerli ve yabancı avcılarının kullanımına sunulmasını, bu kaynakların rekreasyonel ve turistik yönlerden değerlendirilerek ülke turizmine ve ulusal ekonomiye katkıda bulunmasını amaçlayan etkinliklerdir (Özdönmez ve ark. 1996). Av turizmi, ülkemizde yeterince göl ve nehirlerinin bulunması ve üç tarafının denizlerle çevrili olmasından dolayı yaygın bir etkinlik haline gelmiştir.

Ancak araştırmalarda, ülkemize gelen turistlerin konaklama sürelerinin, diğer Akdeniz ülkelerine oranla düşük çıkması, ülkemizdeki rekreasyonel faaliyetlerin sınırlı kalmasına bağlanmaktadır. Bugün birçok ülkenin varlıklı avcıları, değişik yaban hayvanı türleri ile karşılaşmak ve serüven yaşamak amacıyla kendi ülkeleri dışında avlanmayı tercih etmektedirler. Yine birçok ülke, yabancıların taleplerini karşılamak ve döviz geliri elde etmek amacıyla avlaklarını yerli ve yabancı avcılara açmaktadır. Av turizmi sayesinde boş arazi ve otlaklar karavan ve kamping alanı olarak kullanılabilir. (Ünal, 2018; Yavuz, 2011). Amasya’da, zengin av hayvanı çeşitliliği vardır. Fakat Amasya’da bilinçli olarak yalnızca yaban domuzu avcılığının yapıldığı görülmektedir.

Resim 7. Derinöz Barajı (URL 4)

Resim 8. Yedikır Barajı (URL 4)

Amasya'da olta balıkçılığının da özellikle giderek artan doğayla iç içe olma ihtiyacını karşılayabilecek rekreasyonel spor olarak ele alınması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalara yer verilmesi gereklidir. Olta balıkçılığı için Yeşilirmak, Derinöz Barajı, Yedikır Barajı, Esançay Göleti, Hasan Uğurlu Barajı uygundur. Buralarda sazan, turna, yayın balığı vb. avlanabilir (Resim 7, 8).

2.4. Trekking

Trekking, kelime anlamı olarak “uzun ve zorlu yolculuk” demektir. Bu spor türü doğada, bir noktadan diğer bir noktaya varmak amaçlı yapılan, genelde hafif tempolu sportif yürüyüşleri kapsar ve (Akpınar ve Bulut, 2010: 1581-1586) ülkemizin arazi yapısına oldukça uygun bir alternatif turizm potansiyeli barındırmaktadır. Trekking her mevsimde yapılabilir; ancak hava ve ortam şartlarına, yolun uzunluğuna ve zorluk derecesine göre gerekli hazırlıklar yapılmalıdır. Trekking parkurları birkaç saat sürebileceği gibi birkaç hafta hatta ay da sürebilir. Doğa yürüyüşlerinin insanın vücut ve ruh sağlığı üzerinde çok olumlu etkileri olduğu uzmanlarca kabul edilmektedir. Yüksek koordinasyon veya teknik istemiyor oluşu, sakatlanma vb risklerinin çok düşük seviyelerde seyretmesi, maliyetinin az olması gibi nedenlerle kitlelerin en yoğun ilgi gösterdiği doğa sporudur (URL 3).

Resim 9. Akdağda trekking (URL 4)

Resim 10. Yanık Tepede trekking (URL 4)

Anadolu'nun kendine has doğal, kültürel ve peyzaj mimarisi doğa yürüyüşlerinde ilgi çekici alanların başında gelmektedir. Genel olarak trekking turları Toroslar, Kaçkarlar ve Kapadokya olmak üzere üç ana güzergahta toplanmaktadır. Ege, Akdeniz ve Marmara'da da birçok yere gününbirlik trekking turları düzenlen-

mektedir. Türkiye’de Antalya bölgesinden başlayan ve Muğla yöresine kadar uzanan, ayrıca, zengin tarihi ve kültürel birikimin ürünü olarak nesilden nesile kullanılan tarihi Likya Yolu, Saint Paul Yolu, İpek Yolu, Cappadocia Bölgesi, Kaçkar Dağları, Yedi Goller, Aladağlar, Kocaeli gibi isimler trekking sporunda ön plana çıkarken, bu bölgelerin turizm kapasitelerinin yüksek oluşu da trekking sporunun tamamlayıcı bir turizm olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir (Bayhan, 2018; Kiper ve Arslan, 2007: 165-173). Bu bilgilerden hareketle, Amasya ilinin zengin doğal potansiyelleri dikkate alınarak trekking faaliyetlerinin tamamlayıcı turizm unsuru olarak değerlendirilmesi gerektiği göz önüne alınmalıdır.

Amasya vadisi: Kırklar Dağı, Lokman Tepesi, Ferhat Dağı ve Yanık Tepe ile çevrilidir. 2-3 km yürüyerek 400 metreden 1000 metreye çıkmak mümkündür. Gerek doğal hayat gerekse tarihi yerleşim olması dağ yürüyüşü turları için potansiyel oluşturur. Boğalı ormanları, Ballica, Tekke ve Kumluca vadileri güzergâhı Karadeniz iklimini andıran ılıman iklime sahiptir ve iyi vasıflı gürgen ormanlarının yanı sıra yabani fındık, kızılıçık, ceviz gibi türlerde bol miktarda vardır. Bu ormanlık alanlar da trekking için uygundur. Bunlar yanında Akdağ, Boraboy Gölü, Yanık Tepe güzergahı trekking parkurları (Resim 9, 10) için elverişlidir (URL 7).

2.5. Yamaç Paraşütü

Tektonik ve yapısal yükseklikler, vadiler, plato yüzeylerini birbirinden ayıran yamaç arazileri rüzgâr ve bakı etkenleri de dikkate alınarak yamaç paraşütü için kullanılabilir (Kaymaz ve Özşahin, 2013; Turoğlu ve Özdemir, 2005: 97-116). Doğal ve tarihi güzellikleri, uçma heyecanı ile birleştiren yamaç paraşütü sporu, hafif hava araçları içerisinde en hafifi olup, uygun irtifa ve rüzgâr koşullarının varlığına bağlı olarak, belirli alanlarda yapılmakta olan bir turizm etkinliğidir. Kolay taşınabilir olması sayesinde, yolu olmayan tepelerden kalkış yapılabilir. Doğal kaldırıcı kuvvetler kullanılarak saatlerce havada kalınabilir, bulutlara kadar yükselebilir ve kilometrelerce mesafeler kat edilebilir. Dünyada en yaygın ve hızlı gelişen havacılık sporudur. Türkiye, dağlık bir yapıya sahip olmasından hareketle, yamaç paraşütü sporuna uygun alanları yeterince barındırmaktadır. Ufak ve yumu-

şak eğimlere sahip tepeler ve yükseklikler ilk uçuşlar için uygun ve güvenli bir ortam oluşturmaktadırlar (Altan, 2006; Berik, 2018; Şahin, 2009).

Yamaç paraşütü, paraşütün sırt çantasına sığacak kadar küçülebilmesi ve ağırlığının az olması nedeniyle bazı dağcılar tarafından dağların zirvelerinden inmek için de kullanılır. Türkiye’de yamaç paraşütçülüğü hızla gelişmektedir ve ülkemiz uçuşa çok elverişli noktalara sahiptir. Hemen her şehrimiz civarında uçuşa uygun bölgeler bulunmaktadır. Türkiye’nin ve dünyanın en iyi uçuş noktası sayılabilecek Ölüdeniz, Amasya, Tokat, Bursa, Antalya-Kaş, Denizli, Isparta, Erzincan, Eskişehir, Erzurum, İzmir, Bolu, Akşehir uçuşa elverişli diğer şehirlerimizden bazılarıdır (Altan, 2006; Berik, 2018; Şahin, 2009).

Resim 11. Yanık Tepeden yamaç paraşütü (URL 4)

Sulova Saygılı köyü civarındaki Koçal tepenin kalkış alanı 616 metre iniş alanı ise 450 metredir. Tepenin tatlı bir meyilde olması ve önünün ovalık olması yamaç paraşütüne yeni başlayanlar için çok uygundur. Ulaşımın kolay olması da bir avantaj sağlamaktadır. Şehre ulaşımı kolay olan Doğantepe kasabası Çakır tepesinin kalkış alanı 1100 metre, iniş alanı ise 600 metredir. Tepeden 3 yöne de uçmak mümkündür. Amasya’da bulunan Yanık tepe yamaç paraşütünde yelken diye tabir edilen uçuşlar için uygundur. 2 km’lik yelken uçuş bandı vardır. Fakat vadideki hava akımlarındaki düzensizlik ve uygun iniş alanı olmaması nedeniyle yalnızca ileri seviyedeki yamaç paraşütü pilotlarının uçuşlarına (Resim 11) uygundur (URL 7).

2.6. Paintball

Paintball ya da Boyatopu son 20 yıldır yaygın bir biçimde oynanan oyuncuların rakip takım oyuncularını içi boya ile doldurulmuş küçük jelatin veya plastik toplardan oluşan mermiler kullanan silahlarla belli bir parkur içinde oynanan bir takım ve strateji sporudur. Ülkemizde de son yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. 2007 yılı itibariyle 70'e yakın profesyonel saha bulunmaktadır. Spor camiasında kendine zemin bulan Paintball; hemen hemen dünyadaki en popüler üçüncü ekstrem spor olma basamağına kadar yükselmiş olup, uygun oyuncu ve ekipmanlar kullanılarak kurallara uyulduğunda güvenli bir spor dalı olarak görülmektedir (Kardeşler, 2018; URL 8). Özellikle üniversite bulunan şehirlerde bu spor daha çok ilgi görmektedir. Saha üzerinde yapılacak gerekli düzenlemeler ile İnegöl dağı ve diğer dağlarda Paintball faaliyetleri bakımından önemli bir merkez haline getirilmesi mümkündür. Paintbal için Amasya'da İnegöl dağı, Abacı Yaylası, Göynücek, Gümüşhacıköy ve Hamamözü uygun olmasına karşın, hali hazırda profesyonel paintball alanları bulunmamaktadır.

2.7. Oryantiring

Farklı arazi ve parkurlarda harita ve pusula kullanarak yön bulma olarak tanımlanan oryantiring, katılımcılardan kendilerine verilen harita ve pusula yardımıyla belirlenen noktalara ulaşmaları beklenmektedir (Kızılaslan ve Ünal, 2014: 45-61; Tuna ve Balcı, 2013: 1-14). Bir başka ifadeyle, doğal ve kültürel mekânlarda, çıkış, kontrol noktaları ve varış arasındaki en uygun rotayı seçerek, özel olarak hazırlanmış harita ve pusula yardımı ile koşarak, yürüyerek veya kayak, bisiklet kano gibi çeşitli araçlarla harita üzerine çizilmiş rotayı en kısa zamanda geçme ve yolculuk etme etkinliğidir (Özaltın ve Gül, 2006: 264-271). Oryantiring sporu koşarak (yaya), dağ bisikletiyle, kayakla ve engelliler için engelli arabası ile yapılabilmektedir. Amasya, Boraboy Gölü çevresi, İnegöl Dağı, Abacı Yaylası, Göynücek, Gümüşhacıköy ve Hamamözü ilçeleri doğal alanlarının ve coğrafi koşullarının elverişli olması ve de ormanlık alanlarının çok olmasından hareketle oryantiring sporu yapılabilecek özellikleri taşımaktadır.

2.8. Jeep Safari (Offroad)

Genellikle sahil şehirlerinde yapılan Jeep safari, offroad olarak bilinen ve 4x4 arazi araçları ile doğada zorlu koşullarda yol alma özelliği ile tanınan bu doğa sporu yol dışı anlamı da taşımaktadır. Zor koşul ve şartlarda, engebeli arazilerde gerçekleştirilen offroad sporu (Akpınar, 2004: 207-213; Kızılırmak ve diğerleri 2016: 205-216) için Amasya'nın bazı bölgelerinde bu sporun yapılabilmesi olanaklıdır. Safari engebeli veya doğal parkur alanlarında yapılmakta olduğundan, normal bir aracın giremeyeceği yerlerde rahatça kullanılabilen jeepler ile doğayla iç içe olunabilmektedir.

Resim 12. Akdağ'da yapılan jeep safariden bir görünüm (URL 4)

Jeep safari turları doğa yürüyüşleri, piknik ve kısa süreli kamp aktiviteleri ile desteklenebilirse daha ilgi çekici olabilecektir. Amasya'da Jeep safari yapılabilecek yerler olarak, Boğalı ormanları ve yaylaları, Akdağ ve yaylaları, Gökdere Vadisi, Kumluca Vadisi, Sarayözü Vadisi, Boraboy yaylaları uygun görülmektedir (Resim 12).

2.9. Dağ Bisikleti

Yeni bisiklet modellerinin ortaya çıkması, ileri teknoloji ile üretilmiş bisiklet ekipmanlarının geliştirilmesi bisiklet turlarına olan talebi artırmıştır. Rekreatif bir faaliyet olarak da değerlendirilen bisiklet kullanma, özellikle, Avrupa'da oldukça popüler bir faaliyet haline gelmiş olup, modern karayolu taşımacılığında 500

milyondan fazla bisiklet kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bu imkânlarla birlikte yeni oluşan ve gittikçe yaygınlaşan ekolojik bilinçlenme de bisiklet turizminin gelişmesine katkı sağlamıştır (Kavak, 2015; Nicolice et al., 2005: 53-54). Bisiklet turizmi, pedal veya benzeri bir mekanizma ile çalışan iki tekerlekli motorsuz taşıt aracı kullanarak, özel pistte, yolda veya açık arazide ferdi ve takım halinde yapılan spor dalıdır. Alternatif doğa turizminde kendine yer bulan bisiklet turizmi (Akpınar ve Bulut, 2010: 1581-1586) ülkemizde de yavaş yavaş gelişme göstermeye başlamıştır. İnsanların bisiklete binme nedenleri farklı farklı olabilmektedir. Dağ bisikletinde amaç; hem bisiklet keyfini maksimum düzeyde yaşamak hem bu geziler sayesinde çevredeki doğal güzellikleri görmek, macera dolu heyecanlar yaşamak hem de birçok doğaseverle tanışma imkânı bulabilmektir (Topay, 2003). Amasya eşsiz doğa güzelliğini barındırması ve Merzifon ve Geldingen Ovaları ile Taşova havzası bisiklet sürmeye elverişli olması açısından bisiklet turizmine uygun görülmektedir.

Çevreci perspektife sahip olan bisiklet sporunun gelişimi veya dağ bisikletinin kullanımı dünyanın her yerinde sürekli artmaktadır. Bu turizm için doğal güzelliklere sahip kırsal alanlar tercih edilmekte; bisiklet turları yapılacak parkurların standart ve tur güzergâhlarının tespitinde göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekmektedir. Ülkemizde Cumhurbaşkanlığı Türkiye Bisiklet Yarışması, Kapadokya Bisiklet Festivali gibi yıllık turnuvalar da düzenlenmektedir. Amasya'da Merzifon ve Geldingen Ovaları bisiklet parkurları için uygundur. Ülkemizin neredeyse tamamına yakını bisiklet kullanmaya elverişli olup; Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen rotalarda Karadeniz, Bandırma, Polonezköy, Erciyes ve Kapadokya (Ihlara Vadisi), Ihlara ve Tuz Gölü'nde bisiklet turizmi çalışmaları yürütülmektedir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1581-1586; Taş, 2012). Amasya ilinin eşsiz doğa güzelliğini barındırması, bisiklet sporuna elverişli alanlara sahip olması nedeniyle Merzifon ve Geldingen ovaları, Tavşandağı, Destek, Boğalı, Akdağ, Boraboy, Gökdere ve Çatalçam ormanları ve Taşova havzası gibi alanların dağ bisikleti turizmine uygun olduğu görülmektedir.

2.10. Kamp Karavan Turizmi

Karavan turizmi insanların, ulaşım, konaklama, bir dereceye kadar da yeme-içme gereksinimlerini kendileri çözerek değişik ülkeleri tanımak amacıyla karavanlarıyla yaptıkları ziyaretleri kapsamaktadır (Aktaş, 2002).

Karavan turizmine gün geçtikçe ilgi artmakta ise de, Türkiye, bu alandaki büyük potansiyelini değerlendirememekte, bu alanda yapılan çalışmaların getirilerinden yoksun olmaktadır. Bunu arttırmak için gerekli sponsorluk, araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması, bu turizm ekipmanından alınacak getirinin artmasını sağlayacaktır. Ülkemiz, günübirlik dinlenme, eğlenme ve piknik amaçlı kullanımlarla birlikte çadır ve karavanlı kamp etkinlikleri yapılabilecek pek çok doğal alanlara sahip bulunmaktadır. Gözlerden uzak, doğa ile baş başa vakit geçirmek isteyen insanlar için oldukça caziptir (Akpınar, 2010: 207-236; Üzümcü ve Koç, 2017: 14-19). Amasya'da ulaşım kolaylığı sebebiyle kamp ve karavan turizmi için Tavşan Dağı uygun görülmektedir (Resim 13, 14).

Resim 13. Tavşan Dağı (URL 4)

Resim 14. Tavşan Dağı (URL 4)

2.11. Fotoğrafçılık/Foto Safari

Foto safari veya fotoğrafçılık, amatör ve profesyonel olarak fotoğraf sanatı ile ilgilenenlerin doğa ve doğal yaşama ilişkin fotoğrafları çekebilmeleri ve bu alanda kendilerini geliştirebilmeleri amacıyla düzenlenen etkinlikleri kapsamaktadır. Kültürel, doğal güzelliklerin hayvan ve bitkilerin fotoğrafını çekmek amacıyla 3-10 kişilik gruplarla foto safari gezileri düzenlenmektedir. Fotoğraf tutkunları, bir yandan bölgeyi gezerken bir yandan da karşılaştıkları manzara ve durumları fotoğ-

raflama şansını elde edebilmektedirler (Berik, 2018). Bir fotoğrafçı, diğer fotoğrafçılık etkinliklerinde fotoğraflanan materyalleri içerisinde etkin bir rolde bulunmadan makine ile gözlemcilik görevi yapmakta iken doğada yapılan fotoğrafçılıkta fotoğraflanan konunun bir katılımcısı olmaktadır (Ünal, 2018; Polat, 2006).

Resim 15. Akdağdan görünüm (URL 4) Resim 16. Boraboy Gölünden görünüm (URL 4)

Türkiye'nin doğal güzellikleri bitki ve hayvan açısından zenginliği fotoğraf tutkunları için önemli bir yer tutmaktadır. Amasya şehir merkezi, Yenice köyü, Ballıdere kasabası, Tatlı Pınar köyü, Sarayözü köyü, Gümüşhacıköy, Gümüş beldesi vb. yerleşim yerleri köy ve insan yaşamı konularında; Derinöz Kanyonu, Yedikır Barajı, Boraboy Gölü ve trekking yapılan alanlar doğa fotoğrafçılığı için uygundur (Resim 15, 16).

2.12. Tarım ve Çiftlik (Agro) Turizmi

Türkiye'nin sahip olduğu doğal güzellikleri, iklimi, bitki örtüsü, denizleri, gölleri, coğrafi yapısı, toprak kaynakları ve sulama alanları göz önüne alındığında, hem tarımda üretim çeşitliliği arz edilmekte, hem de kitle, kültür ve alternatif turizm faaliyetlerine imkân sağlanmaktadır. Tarım ile turizm birbirlerini optimal düzeyde tamamlayan sektörlerin başında gelmektedir. Ülkelerdeki tarım ürünlerinin geniş ölçüde çeşitliliği, aynı zamanda, o ülkelere olan turizm talebini de olumlu etkilemektedir. Tarım ve turizm arasındaki bu ilişki son yıllarda, Türkiye'nin coğrafi ve iklim yapısına ilişkin olarak, tarım turizmini ön plana çıkarmaktadır (Çıkin ve diğerleri, 2009: 1-8; Kavak, 2015). Tarım turizmi, genel olarak sürdürülebilir turizm çerçevesinde, çevreye saygılı, bölgenin kültürel mirasına ve yörenin kendine has özelliklerine değer veren bir turizm türü olarak değer-

lendirilmelidir. Tarımsal alanları, tarımsal iş ve meslekleri, çeşitli yöresel ve geleneksel mutfak ürünleri gibi fonksiyonları içermektedir. İnsanlara ve çevreye saygılı/duyarlı, alternatif bir turizm şeklidir. TIES (The International Ecotourism Society – Uluslararası Eko-turizm Topluluğu), agro/eko-turizmi çevreyi koruyan ve yerel halkın durumunu iyileştiren/geliştiren sorumluluk sahibi bir seyahat şeklidir diye tanımlamaktadır. Agro/ekoturizm yerel halkın ve bölgenin coğrafi, kültürel, geleneksel özelliklerine dayanan, modern fakat bir o kadar da geleneksel bir turizm şeklidir. Turistleri özel evlerde (daha çok çiftliklerde) veya küçük pansiyon/otelde ağırlamaya yönelik bir iş etkinliğidir (Civelek ve diğerleri, 2014: 15-28; Ongun ve diğerleri, 2017: 49-60).

Resim 17. Ballica Köyü (URL 4)

Resim 18. Tathıpınar Köyü (URL 4)

Tarım turizminin belirleyici bazı yapı ve fonksiyonlarına yönelik özellikleri bulunmaktadır. Birincisi, tarımsal ve çiftlik faaliyetlerini içermesi; ikincisi, turistlerin süt sağma, ürün hasadı, yiyecek hazırlama ve satışı gibi çiftlik etkinliklerine ya da çiftlik dışı faaliyetlere katılmış olmaları; üçüncüsü ise çiftlik ve tarıma yönelik deneyim sürecinde turistlerde otantik etkinlik algısının oluşmasıdır (Civelek ve diğerleri, 2014: 15-28; Ongun ve diğerleri, 2017: 49-60). Amasya, tarım alanlarının çok olması ve bazı devlet ve özel çiftliklere sahip bulunmasıyla tarım ve çiftlik turizmi yapılabilecek özellikleri taşıdığı düşünülmektedir. Amasya'da Karakese ve Aktaş köyleri, Gökdere vadisi, Kozluca vadisi gibi yerlerin nüfus yoğunluğu çok düşüktür ve geleneksel yöntemlerle tarım yapılmaktadır. Bu bölgelerde tarım ve çiftlik (agro) turizmi yapılabilir (Resim 17, 18).

2.13. Yayla Turizmi

Anadolu kültürünün önemli yapı taşlarından olan yaylacılık kültürü zamanla alternatif turizm kaynakları olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Yaylalar; doğal güzellikleri, temiz havası, duru ve soğuk suları, etnolojik, kültürel ve diğer çekici özellikleri ile doğaseverlerin dikkatlerini çekmektedir. Geleneksel yaşam tarzı ve yayla konutlarının özgün mimari yapısı ile hem yerli hem de yabancı turistler için giderek daha popüler olmakta, eko-turizm içerikli kullanım imkânları oluşturmaktadır (Aydınözü ve Solmaz, 2003: 55-69; Gülbahar, 2009: 151-177; Kavak, 2015; Zaman ve diğerleri 2011: 1-23). Yaylalar çok uzun yıllardır insanların sıcak yaz aylarında hayvan sürülerini otlatmak ve dinlenmek amacıyla oluşturup kullandıkları yerleşim birimleridir. Yayla Turizmi, kıyı turizmine alternatif turizm olarak, çok yaygın olmamakla birlikte, ön plana çıkmakta; yeşil turizm, yumuşak turizm gibi kavramlarla beraber anılmaktadır. Özellikle, sıcak ve nemli havaya sahip sahil şeridindeki tatil bölgelerine karşılık yaylaların çok çeşitli bitki örtüsüne sahip olması, ormanları, ırmakları, krater gölleri, tarihsel, kültürel ve arkeolojik değerleri, dağ ve doğa yürüyüşleri, rafting, kış sporları, av, olta balıkçılığı, çim kayağı, şifalı suları, yayla şenlikleri ve el sanatları gibi değer ve etkinlikleri taşıması nedeniyle eko-turizmin çekim merkezi olmalarını sağlamaktadır (Aydınözü ve Solmaz, 2003: 55-69; Gülbahar, 2009: 151-177; Şen, 2010). Bu nedenle, yayla turizmine olan talep doğa temelli turizm faaliyetleri içinde her geçen gün daha da artmaktadır (Aydınözü ve Solmaz, 2003: 55-69; Gülbahar, 2009: 151-177). Turizm Bakanlığı'nın yapmış olduğu çalışmalar sonucunda Karadeniz Bölgesi'nin çeşitli yerlerinde yayla turizmine önem verilmektedir (Aydınözü ve Solmaz, 2003: 55-69). Boğalı, Yuva, Tavşan Dağı, Akdağ, Sarıçiçek, Baldıran, Tekke, Belevi, Ballıdere, İnegöl yaylaları vb. yayla turizmine hizmet edebilecek nitelikte ve özellikte kabul edilebilir (Resim 19, 20).

Resim 19. Yuva Yaylası (URL 4)

Resim 20. Boğalı Yaylası (URL 4)

2.14. Macera Turizmi

Macera Turizmi; değişiklik ve heyecan arayan, tehlikeden ve yüksek riskten hoşlananların katıldıkları bir turizm türüdür. Bu turizm faaliyetleri bireyleri stresli ortamlarından uzaklaştırdıkları ve onlara farklı heyecanlar yaşama, yeni yeni şeyler öğrenme ve görme imkânı sağladıklarından giderek yaygınlaşmaktadır (Taş, 2012; Ünal, 2018). Özellikle yaşama ilişkin risk faktörlerini göze alan, ağırlıklı

Resim 21. Derinöz Kanyonu (URL 4)

Resim 22. Boğalı Ormanları (URL 4)

olarak doğal ortamlarda araçlı ve araçsız gerçekleştirilebilen, normal koşullarda herkes tarafından yapılması zor, denenmesi büyük riskler taşıyan deneyimli büyüklerin gerçekleştirebildikleri etkinliklerdir. Amasya’da Derinöz Kanyonu ve Boğalı ormanları macera tutkunlarına ilgisini çekebilecek özellikte yerler olarak görülmektedir (Resim 21, 22).

2.15. Festival Turizmi

Festival turizmi, hem insan toplulukları arasındaki dostlukları pekiştirirken, hem de tanışılan yeni kültürlere ve yaşamlara duyulan ilgi ve merakı filizlendirerek insanları yeni yerler görmeye yöneltmektedir (Çulha, 2008: 1827-1852; Kızılaslan ve Ünal, 2014: 45-61). Festival ve şenlikler bakımından Amasya etkinlik diyarları içerisinde yer almaktadır. Festivaller genellikle hıdırellez şenlikleriyle sabit kalmayıp, Amasya 12-22 Haziran Uluslararası Atatürk, Kültür ve Sanat Festivali (Resim 23) ve Göynücek Bamya ve Kültür Festivali gibi yöresel ürünlerin sergilendiği şenlikler ve kültür etkinlikleri de yapılmaktadır.

Resim 23. Uluslararası Atatürk, Kültür ve Sanat Festivalinden bir görünüm (URL 9)

Sonuç

Bu çalışma bir derleme çalışması olup, diğer çalışmalara alt yapı oluşturmak amacı ile hazırlanmıştır. Derlenen bilgiler sonucunda, Amasya ilinin ekoturizm faaliyetleri yönünden zengin bir potansiyele sahip olduğu görülmüş, Amasya'da uygulanma imkânı olan ekoturizm faaliyet türleri belirlenmiştir. Amasya; avcılık ve balık tutma, bisiklet sürme, botanik turizmi, doğa sporları, doğa yürüyüşleri, kuş gözlemciliği, oryantiring, motor ve yamaç paraşütü, yayla turizmi, çiftlik ve tarım turizmi, kamp-karavan turizmi, foto safari ve festival turizmi gibi etkinlik-

ler için zengin bir eko-turizm potansiyeline sahiptir. Ayrıca bu faaliyetlere yönelik hedeflerin belirlenerek multidisipliner bir çalışma ile ekoturizm prensipleri esas alınarak doğru projelerin üretilmesi ve uygulamaya geçilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ekoturizm faaliyetlerinin başarısı ve sürdürülebilmesi için halkın değerleri ve sosyal çevrenin korunması dikkate alınmalıdır. Yerel halk turizm ve ekoturizm konusunda bilinçlendirilmeli, yerel yönetimler ve halk iş birliği ile turizmin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akpınar, E., (2004). Doğu Anadolu Bölgesi'nde alternatif turizm merkezi olmaya aday bir ilçe: Kemaliye. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 207-236.
- Akpınar, E., Bulut, Y. (2010). *Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları*. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt: IV, 1581-1586.
- Aktaş, A. (2002). *Turizm işletmeciliği ve yönetimi*. 2. Baskı, Antalya: Detay Yayıncılık.
- Akten, M., Akten, S. (2011). *Rekreasyon potansiyellerinin belirlenmesine yönelik bir model yaklaşımı: gülez yöntemi*. I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerlendirme Sempozyumu, Sarıgöl.
- Akyüz, H., Kul, M., Yaşartürk, F. (2014). Rekreasyon açısından ormanlar ve çevre. *International Journal of Science Culture and Sport*, 1, 881-890.
- Altan, Ş., (2006). *Türkiye'de ekoturizm uygulamaları ve ekonomiye katkıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, Y., (2005). Erdek ve çevresinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(13), 30-42.
- Aydınözü, D., Solmaz, F. (2003). Doğu Karadeniz bölümü yaylacılık faaliyetlerine bir örnek: GiresunKümbet Yaylası. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23, 55-69.
- Bayhan, Ü.B., (2018). *Kahramanmaraş Onikişubat İlçesi Dağlık Bölgelerinin Ekoturizm Potansiyeli ve Turist Profiline Belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berik, M., (2018). *Bolu İlinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi: Dörtdivan, Kıbrıscık ve Seben İlçeleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bilgin, C., (2000). Gökyüzüne dargın kuşlar. *Gezi Traveler Dergisi*. 3(29), 92-99.
- Cansaran, A., Bingöl, M.Ü., Geven, F., Güney, K., Erdoğan, N., Kaya, Ö.F. (2010). contribution to the flora of sakarat mountain (Amasya/Turkey). *Biological Diversity and Conservation*. 3(1), 103- 120.
- Cıvelek, M., Dalgın, T., Çeken, H. (2014). Agro-turizm ve kırsal kalkınma ilişkisi: Muğla yöresindeki agro-turizm alanlarında bir araştırma. *Turizm Akademik Dergisi*. 1(1),15-28.
- Çağlak, S., Özlü, T., Şahin, K. (2017). Amasya'nın biyoklimatolojik koşullarının turizm yönünden incelenmesi. *Studies of The Ottoman Domain*. 7(13), 266-284.
- Çakıcı, A.C., Harman, S. (2006). Kuş gözlemciliğinin önemi: Türkiye'de kuş gözlemcilerinin profili. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 17(2), 161-168.
- Çıkin, A., Çeken, H., Uçar, M. (2009). Turizmin tarım sektörüne etkisi, agro-turizm ve ekonomik sonuçları. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. 15(1), 1-8.
- Çubuk, M., (1995). Sürdürülebilir turizm: turizm planlamasında ekolojik yaklaşım. *Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*.
- Çulha, O., (2008). Kültür turizmi kapsamında destekleyici turistik ürün olarak deve güreşi festivalleri üzerine bir alan çalışması. *Journal of Yasar University*. 3(12), 1827-1852.
- Duran, C., (2012). Türkiye'de Dağlık Alanların Kırsal Turizm Açısından Önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 14(22), 45-52.
- Dülger, F., (2013). *II. Doğu Akdeniz turizm sempozyumu sunuş*. 19 Nisan 2013 II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu (Ekoturizm), Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z., Adıgüzel, N., (2000). *Türkiye bitkileri kırmızı kitabı (eğrelti ve tohumlu bitkiler)*. Ankara: Türkiye Tabiatı Koruma Derneği.
- Gül, A., Özeltin, O. (2008). Ekoturizm ve Isparta II. gülçevrem. *Isparta İl Çevre ve Orman Müdürlüğü*. 1(3), 18-21.
- Gülbahar, MO., (2009). 1990'lardan günümüze Türkiye'de kitle turizminin gelişimi ve alternatif yönelimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 14(1), 151-177.
- Kardeşler, İ., (2018). *Paintball nedir? paintball hakkında genel bilgiler*. [http://www. paintball.com.tr/paintball-nedir-paintball-hakkinda-genel-bilgiler/](http://www.paintball.com.tr/paintball-nedir-paintball-hakkinda-genel-bilgiler/), 20.12.2018.

- Kaymaz, Ç.K., Özşahin, E. (2005). *Hatay ilinin potansiyel eko turizm alanlarının coğrafi açıdan değerlendirilmesi (Doğu Akdeniz)*. 19 Nisan 2013 II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu (Ekoturizm), Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kavak, M., (2015). *Edremit Körfezi Kuzey Kıyılarında Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Bilinç Algısı ve Tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü.
- Kaya, Y., Aksakal, Ö. (2005). Endemik bitkilerin dünya ve Türkiye'deki dağılımı. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(1), 85-99.
- Kılıç, DD., Babacan, A. (2011). *Amasya'nın eko-turizm potansiyelinin belirlenmesi üzerine bir araştırma*. X. Ekoloji ve Çevre Kongresi, Ekim, Çanakkale.
- Kızılaslan, N., Ünal, T. (2014). Tokat ilinin ekoturizm/kırsal turizm potansiyeli ve swot analizi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*.9, 45-61.
- Kızıllırmak, İ., Kaya, F., Yıldız, S., Kurtulay, Z., (2016). *Yerel paydaşların bakış açısıyla erzincan ili ekoturizm alanlarının değerlendirilmesi*. 07-09 Nisan 2016 I. Ulusal Alternatif Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, Erzincan, 205-216.
- Kiper, T.; Arslan, M., (2007). Anadolu'da doğa turizmi kapsamında doğa yürüyüşü güzergahlarının belirlemede örnek bir çalışma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 4(2), 165-173.
- Kurdoğlu, B.Ç., Konakoğlu Kurt, S.S., (2017). Determination of greenway routes using network analysis in Amasya, Turkey. *Journal of Urban Planning and Development*. 143(1), 05016013-1-05016013-7.
- Kurdoğlu, B.Ç., Demirel, Ö., Kalm, A., Kurt, S.S., Usta, Z., Çelik, K.T. (2014). *Amasya kenti için yeşilirmak koridorunu içine alan bir kentsel yeşilyol modeli oluşturmak*. TÜBİTAK 1002 Hızlı Destek Projesi Sonuç Raporu.
- Kurdoğlu, B.Ç., Kurt Konakoğlu, SS., Usta, Z., Çelik, KT., Demirel, Ö., Kalm, A. (2016). Amasya kent örneğinde yeşilyol güzergâhlarının AHS ile öncelikli işlevlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*. 1, 21-30.
- Kurt, SS., (2013). *Amasya kenti için yeşilirmak koridorunu içine alan bir kentsel yeşilyol önerisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Nikolic, N., Missoni, E., Medved, G. (2005). Medical problems in cycling tourism. *J. Travel Med*, 12, 53-54.

- Nur, B., Balpınar, N., (2013). *Adana'nın korunan alanları ve doğa turizminde kullanımı*. Çukurova Üniversitesi 19 Nisan 2013 II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu, Adana.
- Ongun, U., Sop, S.A., Yeşiltaş, M., Eşiktepe Akıncı, B., (2017). Alternatif bir ekoturizm merkezinin incelenmesi: lisiya doğa örneği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. 9(16), 49-60.
- Özaltın, O., Gül, A., (2006). *Rekreasyon ve turizm kapsamında orienteering (hedef bulma) etkinliğinin önemi ve ülkemizdeki durum analizi*. Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, Turizmde Sosyal, Kültürel, Fiziksel Gelişmeler, Sorunlar ve Öneriler, 28-29 Nisan 2006, Antalya Mimarlar Odası, 264-271.
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., Ekizoğlu, A. (1996). *Ormancılık politikası*. 1. Baskı, İstanbul: İÜ Basımevi.
- Özgüç, N., (2011), *Turizm coğrafyası: özellikler ve bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Polat, A.T., (2006). *Karapınar ilçesi ve yakın çevresi peyzaj özelliklerinin ekoturizm kulları yönünden değerlendirilmesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Seçmen, Ö., (1996). *Türkiye florası*. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Teksirler Serisi, No: 120.
- Şahin, İ.F., (2009). Erzincan ili turizm potansiyeli ve ildeki ekoturizm uygulamaları. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 14(22), 69-88.
- Şafak, İ., (2003). Türkiye'deki av turizmi uygulamalarının özel avlak işletmelerine etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 2, 133- 148.
- Şen, D., (2010). *Turizmin çevresel etkileri ve bir çözüm olarak ekoturizm*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taş, S., (2012). *Trabzon ve ekoturizm: yerli ziyaretçilerin yöreyi değerlendirmesine yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuna, F., Balcı, A., (2013). Oryantiring uygulamalarının coğrafya öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 27, 1-14.
- Tuncel, M., Doğaner, S., (2019). *Amasya'da turizm:coğrafi imkânlar, sorunlar ve öneriler*.http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/cadata1_4.pdf, 47-68, 08.10.2019.
- Turoğlu, H., Özdemir, H., (2005). Bartın ilinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 10(13), 97-116.

- Türker, N., (2013). Batı Karadeniz bölümü ekoturizm kaynaklarının değerlendirilmesi ve bir ekoturizm rotası önerisi. *International Journal of Social Science*. 6(4), 1093-1128.
- TÜRSAB Arge Departmanı. (2002). *Türkiye Avrupa' nın en zengini, Profesör Tuna Ekim ile söyleşi*. http://www.tursab.org.tr/dosya/1022/tunaekim_1022_1859796.pdf, 28.06.2012.
- Ünal, O., (2018). *Konya ili, yeryüzü şekillerinin ekoturizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Üzümcü, O.O., Koç, B., (2017). Ekolojik turizm kavramı: Fethiye örneği. *TABAD/Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*. 10(1), 14-19.
- Wight, P. (1993). Ecotourism: Ethics or eco-sell? *Journal of Travel Research*. 31(3), 3-9.
- Url1. <https://amasya.tarim.gov.tr>, 20.12.2018.
- Url 2. <http://www.tubives.com>, 20.12.2018.
- Url 3. <http://www.wikipedi.com>, 20.12.2018.
- Url 4. <http://amasyadoga.com/fotograf/anasayfa.php>, 20.12.2018.
- Url 5. <http://www.amasyakulturturizm.gov.tr/TR-59461/bitki-ortusu.html>, 20.12.2018.
- Url 6. <http://www.amasya.web.tr/cografi.html>, 20.12.2018.
- Url 7. *Çevre Durum Raporu*. <http://www.pdfindir.com/2011-m%C3%BCd%C3%BCr-amasya-pdf-1.html>, 20.12.2018.
- Url 8. *Paintball*. <https://www.istanbulpaintball.net/>, 20.12.2018.
- Url 9. <https://www.haberturk.com/amasya-haberleri/61503031-amasyada-12-haziran-festiv-ali-basladi>, 08.10.2019.
- Url 10. http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari.html, 10.10.2019.
- Yılmaz, R., (2006). Saros körfezinin turizm ve rekreasyonel kullanım potansiyeli üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 1, 67-82.
- Yücel, C., (2002). *Turizmde yükselen değer: ekoturizm*. TÜRSAB Ar-Ge Departmanı, Nisan.
- Zaman, M., Şahin, İ.F., Birinci, S. (2011). Çal Mağarası (Düzköy-Trabzon) ve çevresinin ekoturizm potansiyeli açısından önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 16(26), 1-23.